JAARVERSLAG 2018

Vast Comité van Toezicht

op de politiediensten

SYNOPSIS

Het Comité P is een onafhankelijke instelling, die hoofdzakelijk ten behoeve van de wetgevende macht optreedt, in het bijzonder om deze bij te staan in zijn grondwettelijk toezicht op de uitvoerende macht. De Kamer oefent evenwel geen strikt hiërarchisch gezag uit – de operationele onafhankelijkheid is wettelijk verankerd – en het Comité P heeft ook geen enkele hiërarchische band met eender welke overheid.

Het Comité P ontvangt een jaarlijkse dotatie van de Kamer van volksvertegenwoordigers en is haar verantwoording verschuldigd.

De finaliteit van het Vast Comité P is in te staan voor de volledig externe en neutrale controle van de diensten, door de wetgever geplaatst onder het toezicht van het Vast Comité P, zoals bedoeld in artikel 1 van zijn organieke Wet van 18 juli 1991.

Inhoud

1 Toezichts- en opvolgingsonderzoeken 4

1.1 Controle en opsluiting van transmigranten door de politie naar aanleiding van grootschalige bestuurlijke aanhoudingen 5

1.2 Politionele slachtofferbejegening 7

1.3 Forensisch onderzoek in een geïnformatiseerde omgeving 8

1.4 Geweld tegen politie 9

1.5 Problemen inzake communicatie en coördinatie tijdens een achtervolging op 17 mei 2018 die geëindigd is in een schietincident in Bergen 10

1.6 Organisatie van de basisfunctionaliteit handhaving openbare orde in de zes Brusselse politiezones in het algemeen en in het bijzonder de regeling om het hoofd te kunnen bieden aan ongeplande gebeurtenissen 12

1.7 Politiegeweld zonder wettige reden 15

2 Deelname van politie aan reality-tv *specifiek thema behandeld in een klachtdossier* 16

3 Klachten en aangiften 17

4 Strafonderzoeken door de Dienst Enquêtes P 20

1 Toezichts- en opvolgingsonderzoeken

Het uitvoeren van toezichts-onderzoeken is de belangrijkste kernopdracht van het Comité P. Jaarlijks worden er een aantal toezichtsonderzoeken uitgevoerd uit eigen beweging, op vraag van het Parlement of een overheid.

In dergelijke onderzoeken wordt het punctuele klachtniveau overstegen en worden meer algemene thematieken op een breder en meer structureel niveau geanalyseerd.

De finale doelstelling is bij te dragen tot de goede werking van een democratische, integere en gemeenschapsgerichte politie door middel van het formuleren van een aantal conclusies en aanbevelingen voor zowel de politiediensten als de politieoverheden.

In 2018 startte het Comité P 6 nieuwe toezichtsonderzoeken in een ruim aantal domeinen.

1.1 Controle en opsluiting van transmigranten door de politie naar aanleiding van grootschalige bestuurlijke aanhoudingen

Het Vast Comité P besliste dit toezichtsonderzoek te organiseren om in elk van de vijf fases van de arrestantenzorg na te gaan in welke mate de politie de transmigranten op een correcte manier bejegent en de mensenrechten respecteert. Deze fases zijn: (1) de controle (inclusief briefing)/aanhouding van de transmigrant op het terrein, (2) het transport/de overbrenging naar het politiecommissariaat, (3) de politionele handelingen vóór de opsluiting (o.a. de triptiek), (4) de effectieve opsluiting in de politiecel en (5) de vrijlating of overbrenging na beslissing Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) of Dienst Voogdij.

Volgende onderzoeksverrichtingen werden verricht door de Dienst Enquêtes: (1) een analyse van het wettelijk en reglementair kader, (2) een bevraging van de politiediensten betrokken bij transmigratie, (3) het observeren van grootschalige geplande politieacties, (4) een analyse van de parlementaire vragen en de media, (5) het organiseren van een onderhoud met enkele referentiemagistraten mensenhandel/ mensensmokkel, (6) een analyse van recente vaststellingen en aanbevelingen van monitoringinstanties en recente rechtspraak betreffende het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), (7) een onderhoud met de DVZ en de Dienst Voogdij, (8) een analyse van de klachten, (9) het onderhouden van diverse contacten met niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en (10) de studie van enkele juridische vraagstukken.

Er werden diverse onderzoeksbevindingen gedaan. De controles op het terrein bleken sterk afhankelijk van de prioriteiten gesteld door de lokale bestuurlijke en gerechtelijke overheden. Een goed voorbereide en georganiseerde politieactie draagt bij tot een meer humane bejegening van de transmigranten. Uit de vele onderzoeksdaden bleek dat de politie de transmigranten correct en humaan bejegent. Ook het aspect van de leeftijd van de transmigrant kreeg de nodige aandacht van de politie. Hierbij wordt door de politiediensten meer en meer samengewerkt met de betrokken partners zoals de DVZ, de Dienst Voogdij en stilaan ook met een aantal NGO's.

Op strategisch vlak is het Comité P de mening toegedaan dat er zich een nog meer geïntegreerde aanpak van de transmigrantenproblematiek opdringt en dat de politiediensten zich hierbij dienen te beperken tot de uitvoering van hun kernactiviteiten.

Er dient nog steeds gestreefd te worden naar de oprichting van een specifiek afhandelingscentrum op een locatie (1) waar de politiediensten het meest betrokken zijn bij de transmigrantenproblematiek en (2) die organisatorisch goed gelegen is, en dit in combinatie met snelle responsmogelijkheden voor de diensten van de federale politie.

Voor een humane en uniforme aanpak dient een draaiboek opgemaakt te worden ten behoeve van alle diensten van de geïntegreerde politie en bij uitbreiding voor alle betrokken partners. Hierbij kunnen, naast de diverse onderrichtingen van bestuurlijke en gerechtelijke overheden, procedures, interne richtlijnen, actieplannen en omzendbrieven alsook de aanbevelingen van MYRIA en bepaalde NGO's een nuttig inspirerend instrument zijn.

Het Comité P formuleerde ook operationele aanbevelingen teneinde in elk van de vijf fases te kunnen streven naar een positieve, uniforme, oplossingsgerichte en humanere bejegening. Meer bepaald met betrekking tot (1) de briefings en het operatieorder, (2) het gebruik van dwang (handboeien) en geweld, (3) de organisatie van de overbrengingen, (4) de juiste communicatie en informatie, (5) de registratie en het opbergen van de persoonlijke bezittingen, (6) de rol van de

officier van bestuurlijke politie (OBP), (7) het opsluiten van families, minderjarigen en concurrerende groepen, (8) het contact met de partners en (9) naaktfouilleringen.

Het Comité P had ook aanbevelingen voor de wetgever, de FOD Binnenlandse Zaken en de FOD Justitie: (1) dringend werk maken van het koninklijk besluit tot uitvoering van artikel 33bis, derde lid van de wet op het politieambt (register aangehouden personen) en (2) de noodzakelijke informatie-uitwisseling tussen de politiediensten, de DVZ en de Dienst Voogdij effectiever en efficiënter organiseren.

1.2 Politionele slachtofferbejegening

Dit toezichtsonderzoek werd uit eigen beweging geopend door het Comité P. Politionele slachtofferbejegening is immers een bijzonder aandachtspunt van de instelling. De afgelopen jaren werden verscheidene onderzoeken gevoerd met betrekking tot dit thema.

In het kader van dit onderzoek werd de nadruk gelegd op de opvang van slachtoffers door de politiediensten aan de hand van de GPI 58. Deze ministeriële omzendbrief regelt immers de politionele slachtofferbejegening sinds 2007. Hij is dwingend want hij reglementeert de politiepraktijken inzake slachtofferbejegening, de politiediensten moeten zich daar dus naar schikken.

Sinds zijn publicatie hebben de politiediensten het hoofd moeten bieden aan talrijke tragische gebeurtenissen en hebben ze daarop passend en professioneel moeten reageren, hetzij op het vlak van het opsporen van de daders van strafbare feiten, hetzij op het vlak van de opvang van slachtoffers. Wat dit laatste betreft, luidt de onderzoeksvraag als volgt: “Beantwoordt de GPI 58 nog altijd aan de hedendaagse realiteit?”. Om een antwoord op deze vraag te kunnen formuleren, werd een vragenlijst gestuurd aan een staal van twaalf politiezones en werd een vraaggesprek gehouden met de korpschefs en de vertegenwoordigers van de basispolitiefunctionaliteit ‘politionele slachtofferbejegening’ in elk van die zones. De antwoorden die zij hebben verstrekt op de onderzoeksvraag, kunnen als volgt worden samengevat: “de GPI 58 beantwoordt nog altijd aan de realiteit maar is niet langer actueel”.

Vanuit die vaststelling zou het relevant kunnen zijn om onder meer na te denken over de definitie van slachtoffer, gegeven het feit dat de politiediensten veel verder gaan dan wat voorzien is door de ministeriële omzendbrief. Ze komen bijvoorbeeld tussen ten aanzien van slachtoffers van verkeersongevallen en/of rampen, wat nochtans niet voorzien is in de ministeriële omzendbrief.

De politiediensten werken overigens talrijke initiatieven uit inzake politionele slachtofferbejegening en sommigen wijzen op de noodzaak om bepaalde aspecten te uniformiseren en/of te standaardiseren, zoals bijvoorbeeld het aantal gespecialiseerde politieambtenaren per politiezone. Naar aanleiding van het toezichtsonderzoek werden ook verschillende problematieken aangesneden waaronder problemen die verband houden met: het beroepsgeheim, de dubbele pet, het verwijsformulier; de rol van de arrondissementele raden; de specifieke vormen van slachtofferschap. Over deze verschillende punten zou dus kunnen worden gereflecteerd.

Er kunnen twee aanbevelingen worden onderscheiden. De eerste aanbeveling heeft betrekking op de politiediensten die de al bestaande initiatieven moeten aanmoedigen en bevorderen. Ze zouden bovendien kunnen worden gekaderd in een duidelijk beleid inzake politionele slachtofferbejegening door een (beleids)implementatienota op te stellen zoals soms gebeurt. Tot slot zou het nuttig zijn dat ze het werk van politionele slachtofferbejegening zoals het binnen hun eenheid wordt verricht, evalueren. De tweede aanbeveling betreft de ministeriële omzendbrief als dusdanig. Immers, indien hij niet meer actueel is, kan het nodig zijn hem te actualiseren. Dit gezegd zijnde, valt deze aanbeveling buiten het exclusieve terrein van de politiediensten die verplicht zijn die te volgen. Ze is niet aan hen gericht, maar wel aan de overheden die gelast zijn de omzendbrief te evalueren, daar het Comité P enkel zijn toepassing binnen de politiediensten heeft geëvalueerd.

1.3 Forensisch onderzoek in een geïnformatiseerde omgeving

Het verlenen van steun in de vorm van forensisch onderzoek in een geïnformatiseerde omgeving was en is bij de geïntegreerde politie een opdracht voor de computer crime units (CCU's) van de federale gerechtelijke politie, ten behoeve van de eigen recherchediensten en van de lokale politiezones.

Het optimaal uitvoeren van deze opdrachten staat evenwel blijkbaar onder druk.

Achterstanden bij het uitvoeren van dergelijke opdrachten en de ontwikkeling van zogenaamde lokale computer crime units bij lokale politiezones die ter zake ook activiteiten beginnen te ontplooien, illustreren deze vaststelling.

Het Vast Comité P besliste daarom een toezichtsonderzoek te starten met als onderzoeksvraag of de steun geleverd door de computer crime units van de federale politie volstaat opdat door de geïntegreerde politie voldoende resultaten kunnen worden geboekt bij de uitvoering van het forensisch onderzoek in een geïnformatiseerde omgeving.

Uit het gevoerde onderzoek komt naar voor dat deze steun blijkbaar niet langer volstaat.

Bedreigingen die deze CCU-werking hypothekeren, houden onder meer verband met een ontbrekende geïntegreerde visie en strategie, de personele capaciteit en het kennisbeheer, de budgettaire en materiële middelen en de functionering.

Uit het onderzoek komt evenwel ook naar voor dat zeker bij de CCU-werking binnen de federale gerechtelijke politie de meeste van deze risico's onderkend worden.

Bij de federale politie, en ook bij het openbaar ministerie, zijn er reeds verschillende initiatieven genomen om deze bedreigingen het hoofd te kunnen bieden.

Het Vast Comité P stelt evenwel vast dat deze initiatieven nog (verder) moeten geïmplementeerd worden of dat bijkomende initiatieven moeten genomen worden teneinde een kwaliteitsvolle en gelijkwaardige dienstverlening te kunnen verzekeren in het kader van een integrale en geïntegreerde CCU-werking.

Het Vast Comité P formuleert ter zake dan ook een aantal aanbevelingen voor het openbaar ministerie, de geïntegreerde politie en de federale politie.

1.4 Geweld tegen politie

Naar aanleiding van geweldsincidenten tegen de politiediensten in augustus 2012 dienden de vakbonden in gemeenschappelijk vakbondsfront een stakingsaanzegging in. De gesprekken die hierop volgden met de overheid resulteerden in een protocolakkoord met betrekking tot de aanpak van het geweld tegen de leden van de politiediensten. Om dit verder uit te werken, werden vier werkgroepen, samengesteld uit vertegenwoordigers van de geïntegreerde politie, vertegenwoordigers van de vakbonden en experten van buiten de politie, opgericht.

Begin 2014 voerde het Vast Comité P, op vraag van de parlementaire begeleidingscommissie, een toezichtsonderzoek naar de monitoring van het geweld tegen de politiediensten. De vaststelling dat de monitoring voorzien in de GPI 62 ondoeltreffend was, heeft het Vast Comité P ertoe aangezet om de werkzaamheden inzake die monitoring en van de vier werkgroepen verder op te volgen.

Werkgroep I boog zich over de preventie, de sensibilisering en de opleiding. De ontwikkeling van een website met alle nodige en nuttige informatie met betrekking tot de problematiek van het geweld tegen de politiediensten, die in de loop van 2018 online werd gezet, was hierbij prioritair.

Werkgroep II ging over de fenomeenanalyse. Er werd een enquête afgenomen binnen de geïntegreerde politie naar de mate van slachtofferschap. Het eindverslag hiervan: “Wat flik je me nu? Een onderzoek naar geweld tegen politie” werd in 2013 toegezonden aan de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken. Er werd een registratietool MISI ontwikkeld met betrekking tot het geweld tegen en door de politiediensten die in oktober 2017 gelanceerd werd via het ISLP-platform. In de huidige stand van zaken betreft het een louter statistisch instrument, maar de bedoeling is om deze tool verder te ontwikkelen en zo de mogelijkheid te bieden om eveneens kwalitatieve analyses te verrichten.

Werkgroep III had als thema de opvolging en de begeleiding van slachtoffers, met als hoofddoelstelling de verbetering van het statuut van de personeelsleden van de politiediensten die het slachtoffer geworden zijn van gewelddaden. Hiertoe werden initiatieven genomen middels omzendbrief, ministerieel en koninklijk besluit. Daarnaast werd een specifieke opleiding, bestaande uit vier modules, inzake de opvolging en de afhandeling van geweldsincidenten tegen de personeelsleden van de politiediensten ontwikkeld.

Werkgroep IV ging over de opvolging en snelheid van de gerechtelijke procedures. Niet alleen geweld tegen de politiediensten, maar ook geweld door de politiediensten gepleegd moest hierbij aan bod komen. Met de omzendbrief COL 10/2017 van 28 november 2017 werd dit doel gerealiseerd.

1.5 Problemen inzake communicatie en coördinatie tijdens een achtervolging op 17 mei 2018 die geëindigd is in een schietincident in Bergen

Het Vast Comité P heeft uit eigen beweging een toezichtsonderzoek geopend naar de omstandigheden van de achtervolging en de interceptie van een voertuig die hebben geleid tot het schietincident van 17 mei 2018 in BERGEN waarbij de peuter Mawda SHAWRI is overleden. Dit toezichtsonderzoek mocht echter niet interfereren met het goede verloop van het lopende gerechtelijk onderzoek. Bijgevolg spitst het zich toe op het onderzoek van de achtervolging op de autosnelweg tot op het ogenblik van het schietincident, dat uitgesloten is, daar dit de essentie van het gerechtelijk dossier vormt.

De facto bleek er geen werkelijke uitoefening te zijn geweest van de operationele leiding door het niveau Silver Commander maar eerder een operationele coördinatie waaraan zowel het communicatie- en informatiecentrum (CIC) NAMEN als het CIC HENEGOUWEN meewerkten. Het niveau Bronze Commander werd doorheen de hele achtervolging op doeltreffende wijze verzekerd door een hoofdinspecteur van de wegpolitie van NAMEN.

Op het vlak van operationele coördinatie heeft het niveau Silver Commander niet het initiatief genomen om de radiocommunicaties over te schakelen naar de provinciale “alarm” (alert)gespreksgroepen. Hoewel ze duidelijk voorzien is door de MFO-7, wordt deze overschakeling in de praktijk zelden toegepast in de twee betrokken provincies.

Als Silver Commander heeft het CIC HENEGOUWEN verscheidene initiatieven genomen om te beantwoorden aan de vragen om versterking en inplaatsstelling van een versperring in de diepte geformuleerd door de Bronze Commander. Zo heeft het CIC HENEGOUWEN verschillende ploegen van de wegpolitie van HENEGOUWEN gemobiliseerd en contact opgenomen met de Franse overheid om aan de grens een versperring op te werpen. Dit laatste initiatief werd waarschijnlijk niet ter kennis gebracht van de ploegen op het terrein terwijl zij het voertuig aan het achtervolgen waren.

Het CIC HENEGOUWEN heeft geprobeerd om over te gaan tot een *combining* van de verschillende gespreksgroepen van de ploegen van de wegpolitie van NAMEN en HENEGOUWEN, maar is er niet in geslaagd om technische redenen. Bij gebrek aan gecombineerde gesprekgroepen hebben de CIC’s NAMEN en HENEGOUWEN als tussenschakel gefungeerd, wat heeft geleid tot een verlies aan essentiële informatie tussen de Bronze Commander en de ploegen van de wegpolitie van HENEGOUWEN, meer in het bijzonder de ploeg die rechtstreeks betrokken was bij het schietincident die de instructies gegeven door de Bronze Commander niet kon horen.

De procedure inzake algemene herprogrammatie van de radioposten die aan de gang was op het ogenblik van de feiten had veranderingen in de benaming van de gespreksgroepen en de toevoeging van nieuwe functionaliteiten op de radioposten tot gevolg. Over het geheel genomen, bleken de gebruikers deze veranderingen en toevoegingen niet altijd voldoende te kennen en/of onder de knie te hebben. De algemene herprogrammatie van de radioposten bracht ook met zich mee dat het tijdelijk technisch onmogelijk was om bepaalde *combinings* tot stand te brengen. De federale politie had er nochtans op toegezien dat deze technische onmogelijkheid niet negatief zou inwerken op de provinciale alertgespreksgroepen, vandaar het grote belang om de radioposten over te schakelen naar die alarmgespreksgroepen in geval van achtervolging. De federale politie had ook verschillende initiatieven genomen om de CIC’s in te lichten over deze technische eisen.

Het Vast Comité P heeft gewezen op het bestaan van tegenstrijdigheden tussen, enerzijds, het handboek “Achtervolgen en intercepteren van voertuigen” dat in 2015 was goedgekeurd door het Pedagogisch comité voor de geweldbeheersing en, anderzijds, een permanente nota van de Directie van de wegpolitie (DAH) uit datzelfde jaar, die in 2016 werd gewijzigd. Van al die tegenstrijdigheden blijken er twee veelzeggend te zijn in het licht van de achtervolging van 17 mei 2018. De eerste heeft betrekking op het al dan niet opstellen van versperringen op de autosnelwegen. De andere handelt over het feit om naast of voor het vluchtende voertuig te rijden. Dat men zich voor het achtervolgde voertuig plaatst, of er zelfs zigzagsgewijs voor rijdt, om dat voertuig af te remmen of de bestuurder ertoe te brengen te stoppen, kan worden ingeschreven in de interventiemethode “Gidsen van een vluchtend voertuig” die ontwikkeld is door DAH. Het feit een dienstwapen te laten zien aan de bestuurder van een vluchtend voertuig om hem te intimideren en hem ertoe te brengen te stoppen, is daarentegen door DAH niet goedgekeurd als interventiemethode.

De richtlijn MFO-7 verwijst naar een beslissingsmatrix, die voor situaties van achtervolgen en intercepteren van voertuigen werd ontwikkeld. Dit is een hulpinstrument om te beoordelen of een achtervolging wordt voortgezet dan wel wordt afgebroken. *In casu* beschikte noch het CIC NAMEN noch het CIC HENEGOUWEN daarover op het ogenblik van de feiten.

Ingevolge de gebeurtenissen van 17 mei 2018 werden verschillende maatregelen genomen door de federale politie. Dit zijn, enerzijds, reacties met onmiddellijk gevolg, zoals de organisatie van operationele debriefings, de verspreiding van een richtlijn betreffende *stopsticks,* het in herinnering brengen van de bevoegdheden van de supervisors-coördinators als Silver Commander of nog de invoering van een procedure door het CIC HENEGOUWEN om het gebrek aan monitoring van de radioverbindingen op zijn niveau te ondervangen en, anderzijds, maatregelen die acties vereisen die op het ogenblik van afsluiting van het onderzoek nog niet tot resultaat hebben geleid, zoals de analyse van de tegenstrijdigheden tussen het handboek en de nota DAH alsook de opmaak van een nieuwe instructie die een nationale uniforme beslissingsmatrix bevat en de opmaak van een memofiche om de radioprocedure in herinnering te brengen.

1.6 Organisatie van de basisfunctionaliteit handhaving openbare orde in de zes Brusselse politiezones in het algemeen en in het bijzonder de regeling om het hoofd te kunnen bieden aan ongeplande gebeurtenissen

Ingevolge de gebeurtenissen die de openbare orde hebben verstoord op 11 november 2017 op het grondgebied van de politiezone BRUSSEL-HOOFDSTAD/ELSENE en de feiten die zich hebben voorgedaan tijdens oudejaarsavond 2018 op het grondgebied van de politiezone BRUSSEL-WEST, heeft de Voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers het Vast Comité P telkens verzocht om een onderzoek te voeren. Dit verzoek werd door het Vast Comité P in 2017 vertaald naar het toezichtsonderzoek 'De organisatie van de basisfunctionaliteit handhaving openbare orde in de zes Brusselse politiezones in het algemeen en in het bijzonder de regeling om het hoofd te kunnen bieden aan ongeplande gebeurtenissen', terwijl de vraag in 2019 werd geoperationaliseerd in een opvolgingsonderzoek met als finaliteit na te gaan in welke mate er door de diensten van de geïntegreerde politie werkzaam in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest invulling werd gegeven aan de aanbevelingen opgenomen in voormeld onderzoeksverslag.

Uit het eerste onderzoek blijkt dat de basisfunctionaliteit 'handhaving van de openbare orde' vrij divers wordt ingevuld in de zes Brusselse politiezones en dit op basis van de eigenheid van het korps en de mate waarin er zich op het grondgebied van de politiezone evenementen voordoen.

Wat de geplande evenementen betreft, is het zo dat de zes Brusselse politiezones over voldoende kennis en ervaring beschikken om zelf de evenementen die zich voordoen op hun grondgebied te begeleiden en te beheren.

Naar aanleiding van de gebeurtenissen van 11 november 2017 werd er een protocolakkoord uitgewerkt met betrekking tot het beheer van onverwachte evenementen die een impact hebben op de openbare orde en/of rust in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en die een onmiddellijke suprazonale politionele bijstand noodzaken. Ingevolge het engagement van de Brusselse korpschefs om voormeld protocolakkoord verder te operationaliseren in een politioneel interventieplan (PIP), formuleerde het Vast Comité P de aanbeveling dat de reactieschema's, zoals ze op vandaag bestaan in bepaalde politiezones, zich niet kunnen beperken tot het aspect 'mobiliseren' maar in een ruimere operationele context moeten ontwikkeld worden. Uit de drie geanalyseerde PIP's blijkt dat (1) het niveau bestuurlijke directeur-coördinator (DirCo) niet of onvoldoende aan bod komt in de opgestelde reactieschema's , (2) er niet wordt verwezen naar één of meerdere artikelen van voormeld protocol en (3) hierin niet echt een direct operationeel bruikbaar overzicht wordt gemaakt van wie welke taken moet uitvoeren in afwachting van de aanwezigheid van een leidinggevende op de werkvloer die met de nodige kennis van zaken een niet-gepland evenement (met ernstige impact op de openbare orde) kan (beginnen te) begeleiden en beheren. Het is voor het Vast Comité P verder duidelijk dat er zich wel degelijk ook een operationalisering van het voormelde protocolakkoord opdringt door het niveau DirCo.

De bevelvoering binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor zowel de geplande als de niet-geplande evenementen is vastgelegd in de Conventie 19 Bis van 16 december 2015, namelijk dat de coördinatie en leiding van een evenement steeds in handen ligt van een korpschef van de lokale politie. De DirCo BRUSSEL biedt ondersteuning op het vlak van de informatie-uitwisseling en de regeling van de versterkingsaanvragen.

Uit het onderzoek van beide gebeurtenissen blijkt dat het systeem van ondersteuning door de federale politie (met gespecialiseerde versterkingen) en de vrijwillige laterale steun tussen de

politiezones, die voor de Brusselse politiezones is vervat in een specifiek protocolakkoord, heeft gewerkt.

Op 11 november 2017 werd er een probleem vastgesteld op het vlak van het onmiddellijk aansturen van de beschikbare machten en de omkadering van de in versterking gekomen effectieven. Deze problematiek was tijdens oudejaarsnacht 2018 ook enigszins aan de orde en vloeide onder meer voort uit het feit dat de commandostructuur geenszins duidelijk was.

Uit het eerste onderzoek kwam naar voor dat er oog is voor de maatschappelijke aanpak van geweldsfenomenen en dat de operationalisering hiervan vrij divers is vertaald in de korpsen. In bepaalde politiekorpsen draagt de federale politie, hoofdzakelijk via de inzet van het interventiekorps (CIK), hiertoe haar steentje bij. Het verstevigen van zowel de interne als de externe informatiepositie werd door verschillende korpschefs als een werkpunt naar voor geschoven. Op basis van de feiten die zich tijdens oudejaarsnacht 2018 hebben voorgedaan te SINT-JANS-MOLENBEEK, moet het Vast Comité P besluiten dat de politiezone BRUSSEL-WEST het informatie- en risicoanalysebeheer verder moet professionaliseren en voorts moet vormgeven aan de gemeenschapsgerichte politiezorg.

Uit beide onderzoeken blijkt dat de DirCo BRUSSEL lovenswaardige inspanningen levert om zijn trainings- en opleidingsbeleid meer en meer af te stemmen op de richtlijnen vervat in de (inmiddels vernieuwde) MFO-2, maar het Vast Comité P kan niet om de vaststelling heen dat de trainingen die momenteel worden georganiseerd door de DirCo BRUSSEL, in samenwerking met de nationale politieacademie (ANPA) en de Core Group HyCap-CIK, onvoldoende zijn om de minimale trainingsnorm GBOR Niv B te halen in de Brusselse politiezones. Het behalen van deze minimale trainingsnorm wordt onder meer gehypothekeerd door het niet altijd (kunnen) ingaan door de politiezones op het geplande trainingsaanbod door de DirCo, de onderbezetting van de Core Group HyCap-CIK (waaraan actueel geremedieerd wordt) en het gebrek aan een geschikt oefenterrein in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of in de onmiddellijke omgeving ervan.

De korpschefs stellen het gebrek aan ondersteuning vanuit de federale politie aangaande enerzijds de normering (of het gemis eraan) en anderzijds de aankoopprocedure van de middelen die moeten aangewend worden bij de uitvoering van GBOR-opdrachten aan de kaak, een kritiek die onderschreven wordt door de federale politie. Volgens de huidige commissaris-generaal (CG) wordt er bij de aanbesteding en de beoordeling van de openbare overheidsopdrachten rekening gehouden met de voorstellen ontwikkeld door de werkgroep ‘uitrusting HHOO/GBOR’. Bovendien wordt er momenteel binnen de federale politie nagegaan in welke mate de huidige kledij en uitrusting nog voldoet aan de actuele werkomstandigheden. De technische specificaties van de voertuigen voor het transport van secties werden aangepast en er werden technische normen ontwikkeld waaraan de voertuigen moeten voldoen om halve secties te vervoeren. Op basis van de ontvangen rapportering kan het Vast Comité P geen uitspraken doen over de doelmatigheid van de organisatie van de overheidsopdrachten.

De federale politie laat zich naar verluidt in met de vertaling van haar strategisch (ondersteunings)aanbod in het kader van GBOR, gesteund op volgende pijlers: (1) de verbintenis om de federale reserve (FERES) en het CIK complementair in te zetten conform de werkingsregels opgenomen in de MFO-2, (2) het waarborgen van een permanent beschikbare FERES, (3) het herbekijken van de werking van de CIK’s en (4) de uitbouw van een kennis- en expertisecentrum.

Ten slotte ziet het Vast Comité P voor de DirCo BRUSSEL een meer proactieve rol weggelegd dan deze die tot op heden wordt ingevuld, onder meer tijdens de voorbereiding van de evenementen

(opvolging versterkingsaanvragen, uitbouw van een warning-functie, exploitatie van open bronnen, …) maar ook bij de verdere ontwikkeling van zijn arrondissementeel ondersteuningsaanbod.

1.7 Politiegeweld zonder wettige reden

Politiegeweld zonder wettige reden is een voortdurend aandachtspunt van het Vast Comité P. Daarom werd naar dit fenomeen tussen augustus 2017 en mei 2018 een nieuw toezichtsonderzoek gevoerd dat tot doel had concrete situaties te analyseren waarin diverse vormen van politiegeweld in het licht werden gesteld. Daartoe werd een casestudy verricht op basis van een staal van personeelsleden geselecteerd uit de databank van het Comité P waartegen feiten van geweld waren aangegeven.

De analyse van de dossiers heeft het volgende aan het licht gebracht: 1) het bestaan van soortgelijke profielen van de personeelsleden uit het staal, in termen van houding, in het bijzonder een impulsiviteit die vaak al tot uiting komt in de eerste fasen van de beroepsloopbaan. In het merendeel van de klachten wordt vaker geklaagd over de wijze van optreden dan over de politie-interventie zelf; 2) een zekere normvervaging daar feiten (van geweld) *in fine* niet worden vervolgd noch bestraft. De analyse van de dossiers heeft ook de nadruk gelegd op 3) een herhaling van andere types van feiten ten laste gelegd van de politieambtenaren uit het staal zoals daden van willekeur, een agressieve houding, discriminerend gedrag en pesterijen.

Het onderzoek heeft ook vragen aan het licht gebracht met betrekking tot domeinen die een impact kunnen hebben op de problematiek van politiegeweld, hoofdzakelijk de evaluatieprocedure, de uitoefening van de tucht en de doorstroming van de informatie tussen de verschillende diensten in de loop van de beroepsloopbaan.

Met betrekking tot het continue beheer van de beroepsloopbaan, stelt het Comité P voor dat de bevoegde overheden beschikken over de nodige competenties om de evaluatie- en tuchtprocedures doeltreffend toe te passen. In dat opzicht wordt aanbevolen om het functioneringsgesprek meer te valoriseren omdat op die manier de impulsieve en agressieve houdingen en/of gedragingen kunnen worden bijgestuurd. Tevens wordt aanbevolen om de informatiedeling tussen de verschillende diensten in het beheer van de persoonlijke dossiers te verbeteren.

Met betrekking tot de kwestie van de evaluatie en de tucht, moedigt het Comité P een versterkte investering in human resources aan, voor een striktere opvolging van het evaluatieproces. Het is wenselijk dat de bevoegde overheden zich buigen over de evaluatie en de tucht teneinde de twee materies te homogeniseren en minder hermetisch gesloten van elkaar te maken. Teneinde het gebrek aan expertise in tuchtaangelegenheden te ondervangen, verzoekt het Comité P de politiezones om akkoorden te sluiten inzake terbeschikkingstelling van voorbereidende onderzoekers of experten. Tot slot, moet er een meer geïntegreerde opvolging van de tuchtdossiers worden uitgewerkt, zodat er meer aandacht kan worden gevestigd op de politieambtenaren wier naam vaak terugkeert, zowel in de feiten als in de gelaakte houdingen. In dat opzicht moeten de diensten intern toezicht beter gesteund worden in de adviezen die ze formuleren.

Met betrekking tot de opleiding geweldbeheersing, wat het brevet van specialist in geweldbeheersing betreft, moet het normenconflict dat wordt waargenomen tussen de GPI 48 en het koninklijk besluit over de functionele opleidingen van de politieambtenaren worden opgelost en moet de term specialist worden vervangen door een term die meer aansluit bij de realiteit van de functie.

Het Vast Comité P beveelt de geïntegreerde politie ten stelligste aan om zich uit te rusten met een systeem voor de centralisatie van gegevens betreffende de opleiding van specialisten teneinde de kwestie van de bijscholing beter op te volgen.

2 Deelname van politie aan reality-tv

specifiek thema behandeld in een klachtdossier

Het Vast Comité P ontving in 2018 enkele klachten met betrekking tot de deelname van de politie aan humaninteresttelevisieprogramma's waarin het politiewerk centraal staat.

Deze klachten hadden betrekking op de conformiteit met de wet op het politieambt en de privacy van gefilmde personen, de verstoring van de politiewerking door de aanwezigheid van cameraploegen en de verwerking van persoonsgegevens van betrokken personen.

Hoewel een deel van de klachten ongegrond of moeilijk te bewijzen was, konden toch een aantal interessante vaststellingen worden gedaan. Zo bleek onder meer dat de aanpak en de organisatie van de betrokken politiekorpsen met betrekking tot de deelname aan dergelijk televisieprogramma sterk uiteenloopt. Het wekte enige verbazing vast te stellen dat er inzake de deelname van een politiezone aan een humaninterestreeks geen enkele schriftelijke afspraak was gemaakt met de producent.

Dergelijk gebrek aan formele afspraken creëert risico's inzake de waarborgen met betrekking tot het beroepsgeheim, de privacy van iedereen die in beeld komt en de juistheid en de opportuniteit van de uitzending. De aanpak van deze politiezone staat in schril contrast met de duidelijke en omvattende schriftelijke afspraken die in een andere politiezone werden gemaakt met de producent en de zender (betreffende de samenwerking, maar ook de rechten van gefilmde personen). Overigens – zo bleek uit de onderzoeken – bieden sluitende afspraken nog geen volledige garantie op een probleemloos verloop. Ze verminderen echter wel het risico op problemen of fouten. Recent (januari 2019) trad de omzendbrief COL 1/2019 in werking. Deze circulaire organiseert de communicatie van het openbaar ministerie met de pers en omvat in een bijlage een standaardprotocol inzake de deelname aan realityreeksen (bv. over politie). In deze bijlage wordt duidelijk gesteld dat het contract of samenwerkingsprotocol dient te zijn ondertekend door alle partijen (dus ook de politie) alvorens de productieploeg enige actie (research, proefopnames, …) kan ondernemen.

Er kan aldus verwacht worden dat politiezones in de toekomst steeds duidelijke en schriftelijke afspraken zullen maken rond hun deelname aan televisieprogramma's. In de politiezone waar aanvankelijk geen schriftelijke afspraken waren gemaakt met de producent, werd na het verschijnen van de COL 1/2019 beslist om dit wel te doen in toekomstige samenwerkingen met televisieproducenten.

Bovendien wordt – zo is gebleken uit een klachtonderzoek – bij de beoordeling van de opportuniteit van de uitzending van een 'case' best niet alleen rekening gehouden met de belangen en wensen van de personen die herkenbaar in beeld komen, maar ook met die van de betrokken (verdachte) burger die onherkenbaar in beeld wordt gebracht. Voorwaar geen makkelijke opgave want de uitzending van beelden van personen betrokken in een politie-interventie blijft – ondanks eventuele toestemmingen – op gespannen voet staan met de rechten op privacy.

Overigens vormen dergelijke televisieprogramma's een nuttig instrument voor een politie die verantwoording wil afleggen over haar werking. Zeker als ze met de nodige ernst, correctheid en professionaliteit in beeld wordt gebracht. Het einddoel voor de producent blijft evenwel de realisatie van een televisieprogramma dat liefst druk wordt bekeken en dat dus een zekere 'spektakelwaarde' heeft. De vraag rijst of hierdoor geen vertekend beeld van het politiewerk wordt gegeven of zelfs van het criminaliteitsbeeld in de maatschappij.

In ieder geval schrijft een politiedienst die beslist om aan een dergelijk programma deel te nemen zich in voor een evenwichtsoefening die met de nodige ernst, voorzichtigheid en vooral grondigheid moet worden aangepakt.

3 Klachten en aangiften

“rechtstreeks ingediend bij het Comité P en gemelde feiten”

Verdeling van de geopende klachtendossiers per jaar – 2010-2018

Klachten	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal	2452	2686	2680	2885	2771	2561	2663	2733	**2965**

In 2018 heeft het Comité P 2965 nieuwe klachtendossiers geopend, een hoger aantal dan de vorige jaren. Sinds 2015 stijgt het aantal bij het Comité P ingediende klachten voortdurend. Belangrijk hierbij is op te merken dat dit cijfer het aantal geopende dossiers weergeeft, zonder dat het Comité P zich heeft uitgesproken over de ontvankelijkheid van die klachten.

Vaakst gemelde feiten

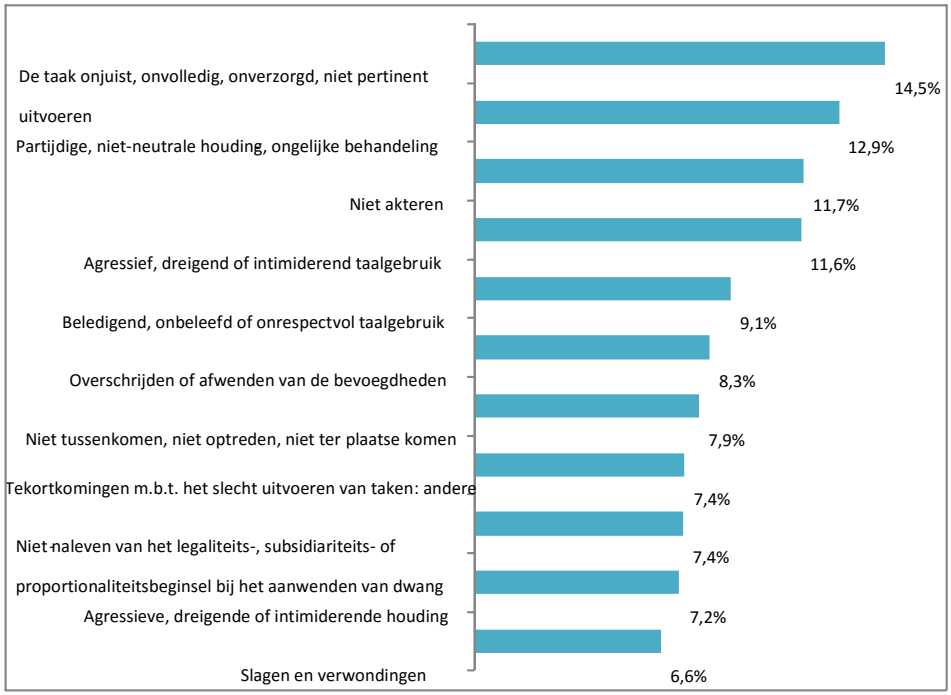

Een en hetzelfde klachtendossier kan handelen over verschillende feiten of verscheidene aspecten van het politiewerk. De cijfers vervat in de bovenstaande tabel schetsen een beeld van de feiten zoals ze gemeld en als problematisch ervaren worden door burgers. Het betreft dus de perceptie van de burgers.

Voornaamste redenen voor het afsluiten van dossiers

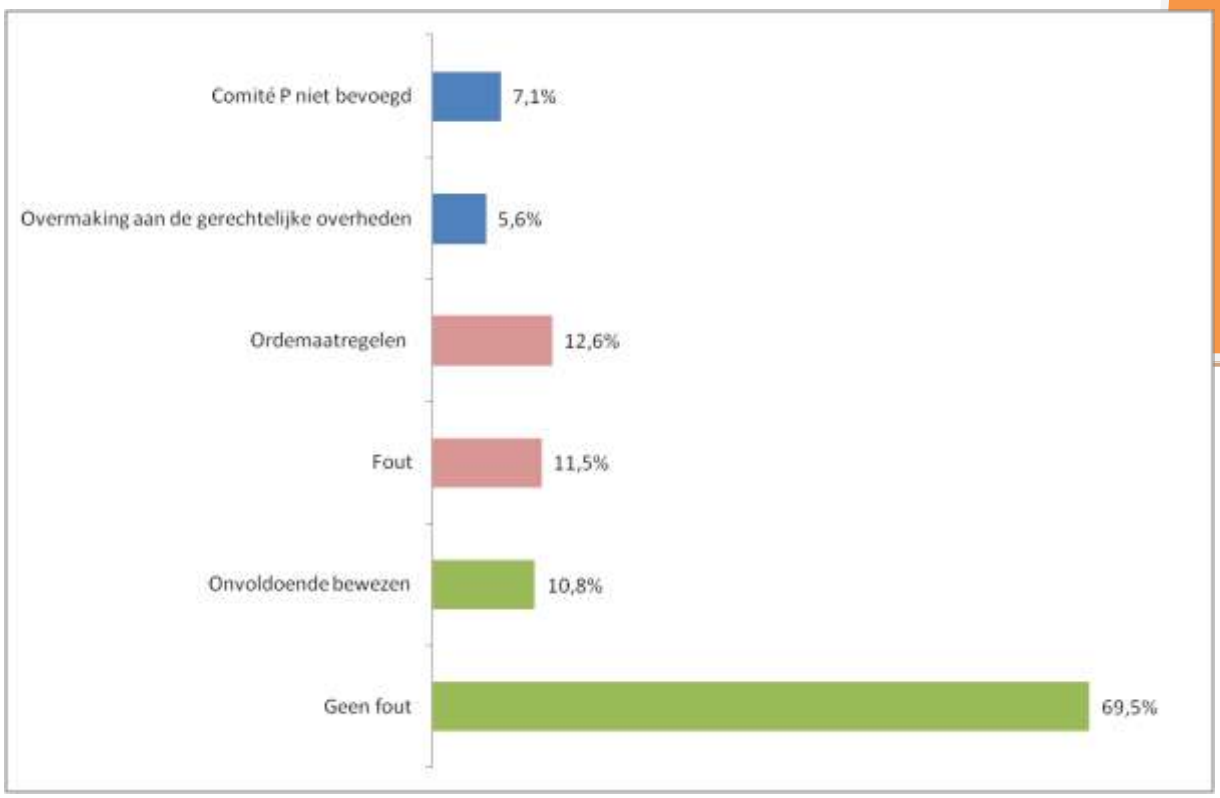

De redenen voor de afsluiting kunnen zijn: klassering zonder gevolg, het feit dat het Comité P niet de bevoegde overheid is om de klacht te behandelen, de feiten zijn niet voldoende bewezen, het gebrek aan fout of erkenning van fout. Er dient te worden benadrukt dat er in hetzelfde dossier verscheidene beslissingen kunnen worden genomen en dat de categorieën dus niet kunnen worden opgeteld.

De beslissingen genomen in 2018 hadden in 56,4% van de gevallen betrekking op dossiers geopend in 2017, in 33,9% op dossiers geopend in 2018, in 7,2% op dossiers geopend in 2016 en in 1,6% op dossiers geopend in 2015. Ook in enkele oudere dossiers werden beslissingen genomen in 2018. Concreet betekenen deze percentages dat 90,3% van de dossiers die het voorwerp van onderzoek hebben uitgemaakt binnen de twee jaar zijn afgesloten. Deze termijn kan lang lijken maar hangt af van de verschillende onderzoeksdaden die moeten worden gesteld. Bovendien ligt de behandelingstermijn niet alleen in handen van het Comité P, maar is hij ook afhankelijk van de procedures die opgestart worden door andere diensten en/of overheden.

Van de dossiers afgesloten in 2018 die het voorwerp van onderzoek hebben uitgemaakt, heeft 69,5% geleid tot een beslissing afwezigheid van fout of tekortkoming, was 10,8% onvoldoende bewezen, werd in 11,5% besloten tot het bestaan van een fout. In 12,6% van de gevallen hebben de betrokken politiekorpsen aan het Comité P gemeld dat ze een ordemaatregel hadden genomen. Bijna 6% van de dossiers waren al behandeld of werden overgemaakt aan de gerechtelijke overheid. In 7,1% van de gevallen heeft het Comité P geoordeeld dat de gemelde feiten niet tot zijn bevoegdheidssfeer behoorden.

Een klacht kan diverse vormen aannemen: een brief, een mail, een ingevuld klachtenformulier, maar ook een (intern) verslag opgesteld op basis van meegedeelde informatie.

4 Strafonderzoeken door de Dienst Enquêtes P

“81 nieuw opgestarte strafonderzoeken in 2018”

Wanneer de Dienst Enquêtes P strafonderzoeken uitvoert, dan gebeurt dit onder de rechtstreekse leiding en het gezag van de opdrachtgevende magistraat (en zonder tussenkomst van het Vast Comité P).

Van de 81 nieuw opgestarte strafonderzoeken in 2018 was de helft (50,6%) afkomstig van Vlaamse gerechtelijke arrondissementen, bijna een derde (29,6%) van Waalse gerechtelijke arrondissementen en een vijfde (19,8%) van het gerechtelijk arrondissement Brussel.

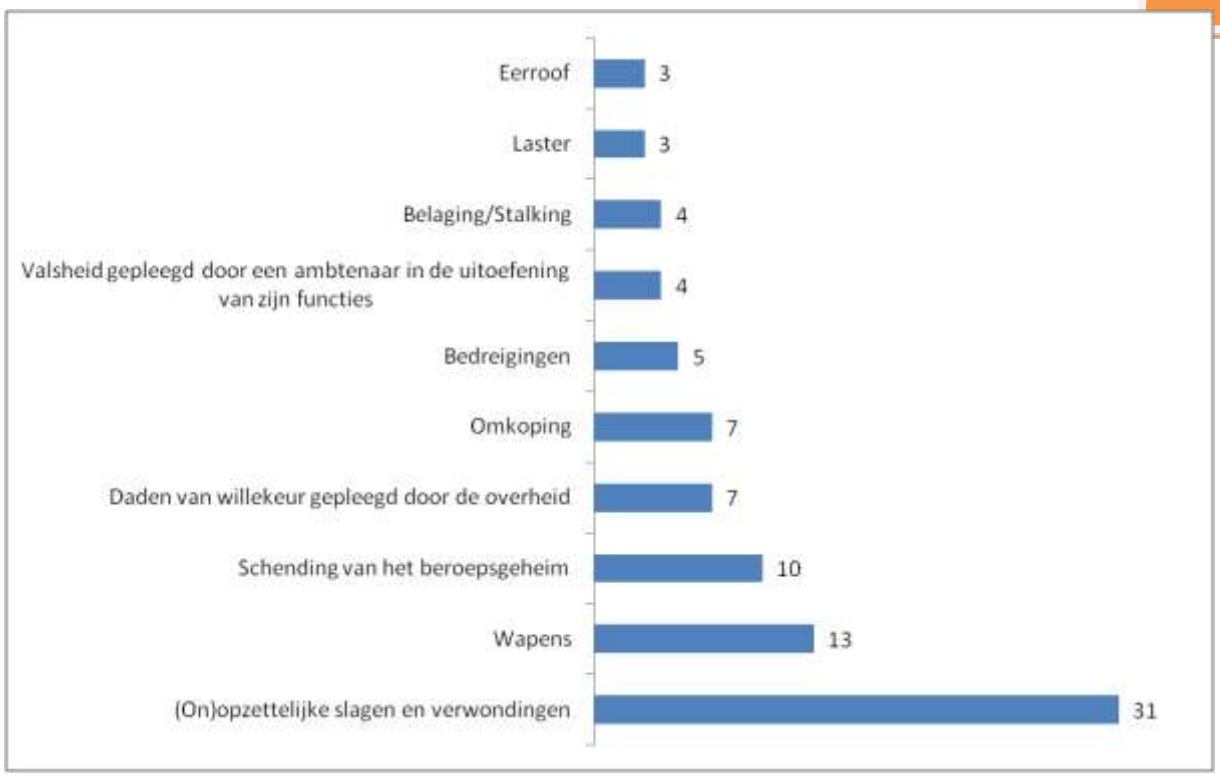

De Dienst Enquêtes P voorziet tevens een 24 urenpermanentie. In 2018 diende de Dienst Enquêtes P op vraag van de gerechtelijke overheden 13 maal af te stappen, waarvan 11 afstappingen voor schietincidenten.

Alle publieke verslagen betreffende de toezichtsonderzoeken en hun syntheses zijn integraal terug te vinden op de website: www.comitep.be

Luchtfoto kaft: WIM ROBBERECHTS & Co
Bron: Kamer van volksvertegenwoordigers, foto gerealiseerd met medewerking van de Directie Luchtsteun van de federale politie.